

לכוחות היצירתיים שלהם וליכולת להסתכל נכוחה על המצב ולתור את דרכם בנבכי ההורות. אני שואלת את עצמי האם קיימות סיטואציות נוספות בטיפול שבו נעודד תחושה של אשמה עצמית? האם היינו מציעים לאדם עובד לחוש תחושות של אשמה בעבודתו? האם תחושת אשמה עצמית תועיל לו בעבודתו? האם נמליץ לבעל או לאישה לחוש תחושות של אשמה ביחסיהם? כן נעזור להם להבין מה החלק שלהם בתהליך, וכך לקחת אחריות על התהליך. נאמר שאתם מגדלים חיית מחמד בביתכם, האם נמליץ לכם לחוש תחושות אשמה כדי לגדל טוב יותר את כלביכם או את חתול הבית שלכם? האם טוב יהיה אם תחושו תחושות אשמה בקשר לגופכם או למראיכם? יש הורים שחשים יותר אשמה עצמית, יש כאלה אשר אינם חשים זאת כלל, ויש את הטווח שביניהם. לא אכנס לתאוריות שדנו בהתפתחות של רגשות אלו כגון מלני קליין שתיארה את השלב הדיכאוני והפרנואידי-סכיזואידי, פרויד שתיאר רגשות אלה בהקשר של התסביך האדיפלי ואריק אריקסון שתיאר את המשך התפתחותם של רגשות אלה במהלך השלב, כפי שהוא כינה אותו, שלב הבושה והאשמה לצומת שלב ההערכה העצמית. אני רוצה להדגיש את הפן של ההבניה החברתית של רגשות אלה שנעוץ כאן כאשר אנו מעודדים הורים להרגיש תחושות אשמה עצמית ועושים אידיאליזציה מכך. כך קורה גם כאשר אנו מייצרים סטנדרטים שיפוטיים של הורות טובה, לצומת הורות לא טובה. לטעמי,

כמו הורות ותרומת זרע, גירושין, הורות יחידנית ועוד. תיאורים אלה בהחלט מאפשרים להורים ולפסיכולוגים למצוא סיפורים מוכרים ודומים, להתחבר אליהם וללמוד מהם. בחרתי כאן להתמקד ולהתייחס למושג אחד שאורן מרחיב לגביו, וזוהי התייחסותו לתחושת אשמה עצמית אצל הורים כבסיס חשוב לפנייתם לטיפול עבור ילדם. התייחסות זו אינה ייחודית לאורן אלא אופיינית למדי להקשר המקצועי-תרבותי של החשיבה האנליטית. אורן לקח מושג זה לאמירה ברורה שלפיה המטפל עוזר להורה להתחבר לרגשות האשמה, התסכול או הפספוס. זו עמדה טיפולית שמעודדת הורים להרגיש תחושת אשמה כמניע ללקיחת אחריות הורית. לטענתו של אורן, תחושה זו קיימת אצל כל הורה, אבל רק ההורה אשר מצליח להתחבר אליה יוכל לשאת בכאב ובאחריות לתקן את דרכו כהורה. תחושת אשמה עצמית היא בסיס ליכולתם של הורים לעשות אינטרוספקציה, לקחת אחריות אישית ולהגיע ולהתמיד בטיפול ההורי. מושג זה תפס את עיני משום שדרכי הטיפולית הפוכה, במתכוון, מדרכו של אורן. אני משתדלת בטיפול בהורים לעשות את ההפך - לשחרר הורים מתחושת אשמה. אני סבורה שתחושת אשמה אינה בסיס נכון מבחינה טיפולית. בטיפול בהורים אני מוצאת את עצמי מתמקדת דווקא בניסיון לשחררם מתחושות של אשמה, ואני מוצאת שעל פי רוב רק ההפרדה בין השיח החברתי של אשמת הורים, השיפוטיות העצמית שלהם והנושא שאיתו הם מתמודדים, מאפשרת להם להתחבר

מאמר זה נכתב בעקבות קריאת ספרו החדש והמרתק של דרור אורן "הורות במחשבה שנייה: להיות הורה - רגשות, מחשבות ומעשים". ספרו של אורן ממלא תוכן שדה לא מספיק מעובד - שדה הטיפול בהורות. העשייה בתחום זה רבה ועם זאת החומר הרב אינו מאורגן ויש מעט מדי המשגה. אורן פותח בתאוריות לגבי הורות, ומתייחס גם לסוגיות הייחודיות של ההורות בעידן הפוסט-מודרני. לאחר מכן מובאים פרקים העוסקים בגישות שונות ומגוונות למפגש עם ההורים, מהדרכת הורים ועד לטיפול משפחתי, כך שניתן כר השוואה נרחב באשר לשיטות לטיפול בהורים כאשר הם פונים בקשר לילדיהם. אורן מציג תפיסה שגם אם אינני מסכימה איתה לגמרי אני בהחלט מתחברת אליה, שכן כאשר היא ניתנת ליישום, הוא מתאים את השיטה לצורכי ההורים. בנוסף לכך, קיים מודל הטיפול בהורות שהוא פיתח ומתאים לדבריו רק להורים מסוימים, למשל, להורה שסובל באופן כרוני או סביב רגשות אשמה או סביב התמודדות עם ילד אחד או יותר. זה יכול להתאים להורים מודעים יותר ועם בעיות כרוניות. זה תהליך דינמי. השיטה מועדפת על אורן לסוג מסוים של הורים וסוג מסוים של קשיים. אני מסכימה עמו שחשוב לפסיכולוגים להיות מודעים לבחירות שלהם ולעשות חוזה ברור, ולא להיכנס למשהו לא מוגדר. לעשות סדר גם אם אתה נע מסטינג אחד לאחר.

מעבר ליתרונות הדידקטיים של הספר, אורן מתאר ברגישות מצבי חיים רבים. באומץ הוא נכנס גם לתיאורים של מצבי חיים מודרניים

תחושת אשמה הורית, גם אם היא מניעה את ההורה לתפקד, או להגיע לטיפול, הרי שהיא מפריעה להתקדם בתהליך הטיפולי ולא מסייעת לו. אורן מתייחס לתחושת אשמה של הורים שבאה מבפנים וקשורה למבנה הדינמי של אישיותם, אך אני סבורה שגם מנגנונים נפשיים ניזונים מהשיח החברתי-מקצועי-תרבותי, ולכן, תחושת אשמה זהו מנגנון של שליטה תרבותית, מה שמישל פוקו כינה "normalizing judgment". הכוונה למכניזם של שליטה חברתית שגורם לאנשים להעריך את עצמם ואת הפעולות של האחרים ואת מחשבותיהם מול נורמות הנהוגות בחברה שבה הם חיים. בישראל, לדוגמה, קיים השיח של "האמא היהודייה" הדואגת לילדיה. תחושת אשמה ויהדות תמיד הלכו יחדיו. האמא היהודייה כמלאה בתחושות של צורך להגן על ילדיה בגוננות יתר אך מתוך תחושות מתמידות של אשמה עצמית נחשבת בשיח הזה לצורה של אהבת אם ולבטיייה של אחריות הורית אולטימטיבית. אולם הפרדת ההורים משיח זה נחוצה ביותר ויכולה לסייע יותר מהשימוש בשיח זה שגורם בסופו של דבר לתוצאה הפוכה. מכניזם זה הוא שיוצר את האובייקטיפיקציה של זהות האדם. למשל, בעניין של אנשי מקצוע שעובדים עם הורים, כך זה מעודד את אנשי המקצוע לחלק הורים ל"קומפטינטים" ו"לא קומפטינטים", מתפקדים ולא מתפקדים. יש שייאמרו כי האשמה עצמית גורמת להורים לקחת אחריות על ילדיהם ולחפש מזור. אכן, במצב הרצוי, ניתן לצפות מהורה שיהיו לו תובנות מסוימות לגבי הנסיבות והמצב התפקודי שאליו הגיע ילדו, כדי שהורה זה יוכל לקחת אחריות לנסיבות אלו ולעשות משהו בקשר אליהן, כדי שיוכל ליזום פעולות עצמאיות על מנת להתמודד עם מצבי התפקוד של ילדיו ועל מנת שיוכל להשפיע ולעצב את חיי ילדיו בהתאם למה שחשוב בעיניו. אם

כך, יש להדגיש שאשמה עצמית שהורה חש ושמינעה אותו לעשייה היא דבר חיובי לכשעצמו, אך זה שונה מאוד ממטפל שחלק מגישתו לשמר או לעודד תחושה של אשמה עצמית. הרי ייתכן שזה ירחיק את ההורה מלטפל בילדו. מנגד, ייתכן שהורה יטפל בילדו מתוך תחושת אחריות הורית ללא תחושת אשמה עצמית מוצהרת. וכך, במידה ומזהים לחלוטין בין תחושת אשמה הורית לבין קומפטינטיות הורית, הדבר יכול להוביל להתייחסות שיפוטית של חלק מאנשי המקצוע וזו תייחס את חוסר היכולת לבעיות תפקודיות ראשוניות בהורות, וגם לפגימות באישיות שלהם, במנטליזציה. התייחסות כזו תראה בהם "קלקול", כבעלי בעיות אישיות, בעיות זוגיות וכן הלאה. עבור חלק מהמטפלים, השאלה מדוע ישנם הורים אשר אינם מבינים את אשמתם בנוגע לתפקוד ילדיהם, תוביל הרבה פעמים לתשובה שיפוטית: הורה שלא מרגיש אשם לגבי מצבם של ילדיו, הדבר מצביע על חוסר התפקוד שלו שבא לידי ביטוי בחוסר יכולתו במצב זה לעשות רפלקסיה ולחשוב על חייו, הורותו וילדיו במונחים מופשטים. מאחר שכך, הוא לא יכול להבין את ההשלכות של פעולותיו ולא יכול להבין שיש ביכולתו לעשות פעולות מסוימות על מנת לסייע לילדו. זה נחשב לחוסר תפקוד, ולחוסר תפקוד זה יש שורשים שנוצצים בפסיכופתולוגיה של ההורות. דווקא בהורות, זהו השדה שבו נחוצה הבנה של "הכוח המודרני" שמייצר את תחושת הכישלון האישי. לכן דווקא שם תפקידנו כאנשי מקצוע הוא לעזור להורים למקם את תחושת הכישלון האישי בהקשר של השיפוט הנורמטיבי, וביחד לתמוך ביכולתם להתנגד לכוחות אלה. למשל, השיח של "הורים שלא שולטים בילדיהם המתבגרים" מכניס הורים להרגשה שהם הורים גרועים אם הם לא יעלו את רמת השליטה שלהם. בתגובה לכך, המתבגרים מורדים עוד יותר ומסתבכים בבעיות עמוקות יותר.

המעגל הנוראי הזה סוגר גם נתיבים אחרים של תקשורת עם המתבגרים, למשל היכולת להישאר סקרנים, פתוחים וקשובים להם, ולהיות מסוגלים לשוחח עם המתבגר על מחשבותיו ודאגותיו. הדבר מקשה להגיע להבנות ולפתרונות אפשריים. ניקח לדוגמה את ההורים שנקראים "הורי הליקופטר", במובן שהם מגנים על ילדיהם הגנת יתר. אם נוכל להפריד את הבעיה שאיתה מתמודד ההורה מהשיח של הורות "טובה", הורות "מושלמת", הורות "נכונה" או "טובה דיה", נוכל לעזור להורה לחזור לערכים ולאמונות שמנחים אותו ואת בן זוגו לחינוך ילדיהם. התוצאה תהיה אותנטית יותר, ותביא לחיזוק ולהעצמה, ולפחות שיפוט עצמי. בניגוד לתפיסה של תרבות שמייצרת ומעודדת תחושת אשמה הורית עצמית כבסיס ללקיחת אחריות, מייקל וויט מציע להחליף זאת בתפיסה של אחריות אישית, או במילותיו שלו "personal agency", אשר ממקמת בתוך צורה מיוחדת של שיתוף חברתי (social collaboration), להבדיל מהתפיסה של אחריות אישית כיכולת טבועה באדם ה"מתפקד". וויט ממקם יכולת זאת בתוך המרחב החברתי. זהו שיתוף חברתי שעוזר לאנשים לעבור את המרווח שקיים בין מה שידוע ומוכר להם, לבין מה שיכול להיות להם אפשרי לדעת לגבי חייהם וזהותם. באשר לאחריות שלנו כאנשי מקצוע, כאשר עלינו להתייחס להורה ש"אינו חש רגשות אשמה" כלפי קשיים שמתגלים אצל ילדו, מייקל וויט מציע שמוטלת עלינו האחריות להימנע מליפול למסקנות שיפוטיות לגביו. אל לנו להסיק, למשל, ש"הוא פשוט חסר מוטיבציה" או "חסר אחריות ללא תקנה", "מתנגד", "לא מסוגל לראות את התוצאות של פעולותיו", "לא מסוגל לתובנות לגבי התנהגותו", "אדם קונקרטי" או "לא מסוגל לחשוב בצורה מופשטת". הדברים אמורים כמובן לכל הורה, אם או אב. למעשה, מייקל וויט מציע להתייחס למסקנות

אלה כצליל התראה עבורנו. מסקנות אלה משקפות לנו עד כמה אדם זה שנועץ בנו נמצא באזור הידוע והמוכר לו ואינו נמצא בתוך שיתוף חברתי שיכול לאפשר לו ולתמוך בו בהבניה של פיגומים שיאפשרו לו התפתחות. כך, אנו נוכל לעורר את עצמנו לעובדה שאנו לא נוכחים עם מלוא המיומנויות שלנו לספק פיגומים, או שהגענו לקצה גבול יכולת זו שלנו במצב הנתון באותו הנושא. במצב כזה נוכל לקחת פסק זמן על מנת לפתח ולגלות דרכים כדי להרחיב גבולות אלו.

ג'ניפר פרימן, דיוויד אפסטון ודין לבוביץ מציעים לעקוף את תחושת האשמה ההורית ומכנים גישה זאת בשם "bypasses approach". הם מתמקדים בשאלות הבאות:

- איך ההקשר הסוציו-תרבותי של אשמת ההורים והבעיה של הילד יכולים להיות מופרדים מהאדם.
- איך גישה משחקית "עוקפת" בעיה ואשמת הורים יכולה לעודד את היצירתיות בלנסות פתרונות שונים מצד הילדים ומשפחותיהם.
- איך המעורבות בהיסח הדעת של ההורים ב"חיי" הבעיה יכולה להיות נתונה לבחינה מחדש, לביקורת באופן שלא עושה פתולוגיזציה ומתוך גישה של כבוד לכוונותיהם הטובות ולמאמציהם של ההורים.

אפשר לדבר עם הורים במונחים שלקוחים מתוך גישתו של לב ויגוצקי. מונחים תאורטיים כמו פיגומים (scaffolding), שיתוף חברתי (social collaboration), ניהול עצמי (personal agency) ופעילות אחראית (responsible action) - כל אלו ניכרים ותרמו לעבודתו של הפסיכולוג הרוסי לב ויגוצקי. התפתחות זו שחלה במושגים מאפשרת להורים את הבסיס כדי לווסת ולהחליט על דרך הורותם: לעצב ולהשפיע על פעולותיהם בצורה אפקטיבית ומכוונת, להתערב בחייהם ובחיי ילדיהם כדי לעצב את כיוון ההתפתחות הנפרד והמשותף כמשפחה וכדי לפתור בעיות. לפי גישה זו, פעולות שנחשבות לאחראיות

ואוטונומיות הן מבוססות ומתבססות בשיתוף החברתי. ההתפתחות של יוסות עצמי זה מתבטא במושג שטבע ויגוצקי של "ניהול עצמי" (self-mastery). הוא התייחס למושג זה באותו המובן שוויט התייחס למושג "personal agency".

ויגוצקי פיתח אמנם את המושג של "zone of proximal development" כדי לתאר למידה של ילדים בתוך הקשר של שיתוף חברתי, אך מייקל וייט שאל מושג זה לתוך התחום הטיפולי. אני שואלת ממייקל וייט מושג זה לתוך התחום של טיפול בהורים. מרחב זה שוויגוצקי מדבר עליו בין מה שהילד יודע ויכול להשיג באופן עצמאי לבין מה שהילד יכול (!) לדעת ולהשיג בתוך שיתוף עם האחר. לפי ויגוצקי, חציית המרחב הזה יכולה להיעשות רק אם מרחק זה ניתן לשבירה לחלקים שניתנים להכלה או לניהול. מי שיכול לפרק מרחק זה לגורמים ניתנים לעיכול הם המבוגרים או קבוצת השווים שיכולה לתרום לילד "פיגומים". אלה יכולים לעודד את הילד "למתוח" את מוחו או "לאמן" את דמיונו או יצירתיותו להשגת המשימה. ללא הפיגומים יש סכנה של התשה או תחושת כישלון. ויגוצקי הציע שהתקדמות זו ודרך זו שבין המוכר והידוע, ובין החוויה והניסיון המוכרים, הוא שהופך את זה לאפשרי עבור הילד כדי שיבנה לעצמו "שרשרת של אסוציאציות" (chains of associations) שבונה קשרים ויחסים בין דברים שבמצב אחר היו נשורים או בייקטים לא מובחנים ואירועים לא מובחנים בתוך עולמם. הוא התייחס לזה כהתפתחות של "חשיבה מורכבת" (complex thinking), והוא הדגים איך ההתפתחות של חשיבה מורכבת זו מהווה את הבסיס להתפתחות של "מושגים" (concepts) על החיים ועל הזהות. התפתחות של מושגים שעניינם החיים היא התוצאה של התפתחות המשמעות של מילים שבה הן מופרדות מחוויות קונקרטריות, ספציפיות, למושגים מופשטים. למשל, כאשר ההורים מצליחים להתנתק

מהמושג של "אשמה הורית" כמציינת "בעיה" בזהות שלהם, האמא כמושג שמשחק והאבא כמושג שמוכחש, הם הצליחו לחשוב על "פעולות הוריות" מוסכמות ולחשוב באילו פעולות ברצונם לנקוט.

לסיכום, ספרו של דרור אורן חשוב קודם כול כספר שקל להתחבר אליו, למצוא בו סיפורי הורות אנושיים ומרתקים, להזדהות איתם ולהבין איך הפסיכולוגיה מאפשרת כלים ייחודיים לשדה זה. אורן מגיש לפני הקורא המקצועי וההורים אפשרות להתבונן בהורות המודרנית, להבין טוב יותר את האפשרויות להתפתח בתוך תפקיד זה, ואם יש קשיים, אורן פורש את הגישות השונות למתן עזרה ולהתייחסות פסיכולוגית לקשיים שאיתם ההורה מתמודד. התייחסתי במאמר זה לעיקרון בגישה ובשיח הטיפולי שלנו כאנשי מקצוע שפוגשים הורים. לפי העיקרון שהצגתי כאן אכן חשוב שהורה ייקח אחריות ואכן חשוב לחבר עבר להווה ועתיד, אך קל יותר לעשות זאת כאשר:

- ההורה מחובר לשיח חברתי שרואה בו הורה קומפלטני שעושה כמיטב יכולתו, וכאשר הוא מוקף באנשי מקצוע שחוזרים אליו למאמץ זה.
- המפגש עם ההורים נעשה תוך העדפה של גישה שמעודדת צמיחה ופתרון בעיות דרך משאבים אישיים, ולא באמצעות מניע רגשי של חרדה או אשמה.
- יצירת שיח מבוסס אשמה עשוי להשפיע על עיצוב היחסים בצורה כזו ולהכניס ביקורת ושיפוטיות גם לטיפול עצמו, גם להערכה העצמית ההורית וגם לדינמיקה עם הילדים.
- החוויה שנוצרת בחדר היא חוויה משותפת של הורים ומטפל, כאשר המטפל הוא נוכח מאוד אבל לא במרכז.

מקוצר היריעה לא יכולנו להביא את תגובתו של דרור אורן למאמרה של איריס ברנט. התגובה המלאה תובא בחוברת הבאה.

איני מתחרט על כל המאבקים שהייתי שותף להם בעבר, אך אני מתחרט שלא היה לי את האומץ, כשהייתי מתמחה או מומחה צעיר, לומר למטה המשותף על גלגוליו הקודמים, שמהוא לא מרגיש טוב בבטן עם ההתייחסות המזלזלת למי שאינו דינמי, למי שאינו קליני, ושתמיד יש אויבים שרוצים להיטמע בנו ולדלל אותנו. מצד שני, אני חושב שאכן היה צריך למנוע תגובת נגד קיצונית מדי. עם כל הכבוד לתסכולים היסטוריים של המיעוט הלא דינמי, הם אינם יכולים להכתיב לרוב הדינמי, לשנות את מקור ההזדהות שלו ולפנות לגמרי את ההכשרה לגישות אחרות. זה דבר אחד לדרוש תוספת להכשרה הדינמית, זה דבר אחר לראות בגישות האחרות תחליף לגישה הדינמית.

זו אולי פעם ראשונה שכנבחר ציבור אני בוחר לצאת בעמדה שכנראה (דגש על כנראה) אינה מייצגת את דעת הרוב. אולם אני מרשה לעצמי פעם אחת (בשתי קדנציות) להשמיע את דעתי המנוגדת לרוב, משום שלא נבחרתי רק לשקף את קולם של הרוב, אלא להביע עמדה על סמך שיקול דעתי ועל סמך מה שאני למדתי מהתהליך. מה שיכול לנחם את הרוב, זה שבניגוד לנציגים אחרים של הפסיכולוגים, אותי אפשר להחליף בבחירות. אני לא מינוי של שר, לא בעל משרה בכירה במשרד הבריאות, לא מנהל תחנה, לא יו"ר איגוד ולא מינוי של האקדמיה. בסך הכול יו"ר חטיבה קלינית, בארגון שסמכותו הצטמצמה לתחום האתיקה. אולם בארגון זה, כל פסיכולוג קליני בישראל יכול להירשם אליו ולהשתתף בבחירות לוועד המרכזי. הפ"י היא המוסד היחיד שמקיים בחירות מול כלל ציבור הפסיכולוגים.

עמוס ספיבק
יו"ר החטיבה הקלינית

שעוקב אחר פינה זו, יודע שהייתי חלק מהמטה המשותף, שהייתי שותף לתפיסה שהגישה הדינמית בסכנה, שהייתי שותף למאבק להכפיף את רצון המיעוט על הרוב. אז כיצד אני מוציא מכתב שתומך ביו"ר הוועדה שבעבר נלחמנו בו? כיצד אני מעז לנסות לחבל בכוחו של השטח לעמוד כגוף אחד? מה פתאום אני מתחבר לסיסמאות כגון להתקדם למאה ה-21? האם התחרפנתי? האם לקיתי בסינדרום שטוקהולם? ובכן, עד כמה שהצלחתי לחקור את המודע והלא מודע שלי התשובה היא לא! המאבק מחרפן, זה נכון. אולם אני לא חושב שהתחרפנתי. דיברתי עם אנשים שהמטה ראה כאויבים או שהם ראו במטה אויב. זה גם נכון. אך לא הייתי אצלם בשבי, ועשיתי זאת מבחירה חופשית.

זה תהליך ארוך לעבור מצד אחד לצד שני. למען האמת, אינני חושב שעברתי צד. יותר מדויק לומר שעזבתי צד שהייתי שותף לו בעבר. חלק מהתהליך היה קשור לחשבון נפש עם העבר והפעילות הציבורית שלי ב-20 השנים האחרונות. מיו"ר ועד מתמחים, שותף לפרומו אסטרטגיה, חבר במטה המשותף ועד תפקידי הנוכחי כיו"ר החטיבה הקלינית ב-6 השנים האחרונות. בחשבון הנפש שלי, הגעתי למסקנה שהגישה הדינמית יכולה להיות מפרה, מעניינת ומרחיבה את החשיבה הקלינית, והיא יכולה להיות כפייתית, רודפנית, ולצמצם את חופש הפעולה הקליני. תלוי מה עושים איתה. בצורה שבה התנהלו הדברים בארץ, לצערי, הגישה הדינמית הפכה להיות מערכת סגורה ומסתגרת ששואבת את הייחודיות שלה דרך התבדלות. כמידת ההתבדלות והסגירות שלה, כך היא מעוררת את מידת התוקפנות כלפיה. הניסיון של תומכי גישות אחרות לעקוף את השטח בקדנציה הקודמת, נבעה מייאוש לקבל מקום משמעותי לצד הגישה הדינמית ואכן נועדה לשבור את ההגמוניה של הגישה הדינמית.

משותפים לכלל החטיבות. דחינו ביחד (בשאת נפש) את הניסיונות לקדם טיפולי המרה. קידמנו בעקבות "המחאה החברתית" והמעורבות המרשימה של מתמחים לחיפוש זהותם החברתית כפסיכולוגים, את הקמתה של חטיבת מתמחים חדשה בהפ"י. יוכי גם תמכה ביוזמתנו לשלוח נציג מתמחים למועצת הפסיכולוגים. היא דחפה לכניסתו של מנכ"ל להפ"י, על מנת לשפר את השירות של הפ"י לחבריה (ראו את ההנחה המשמעותית בביטוח המקצועי) ולהתייעלות בהוצאות (מעבר דירה שחסך אלפי שקלים והתקשרויות חדשות עם ספקים). מעל הכול, יוכי נתנה לי חופש ביטוי, גם בפעמים שהבעתי דעות מנוגדות לשלה. בשל האוטונומיה שהיא הקפידה לתת לחטיבה הקלינית, כיבדתי אותה מאוד.

אני מניח שעבורי, השיחות האישיים שהיו לנו לאחר הישיבות, איזנו את הוויכוחים המרים בתוך הישיבות. מצאנו שיש לנו תחומי עניין משותפים. כשהיא עקצה אותי, לא הרגשתי דקירה, כיוון שעקיצותיה היו רוויות בהומור עצמי וחם. זה אומר משהו, לא? יוכי היא פסיכולוגית שהקדישה שעות רבות מחייה, אנרגיה עצומה מנפשה, לטובת הכלל, ללא תמורה חומרית. על כך מגיעה לה הוקרה והערכה רבה.

יהי זכרה ברוך!

מסמך הליבה וההכשרה של הוועדה המקצועית: עד להוצאת גיליון זה, הייתם אמורים לקבל את המכתב שהוצאנו לחברי הפ"י הקליניים הקורא לתמיכה במסמך שפרסמה הוועדה המקצועית בערב ראש השנה. לא אחזור על הנימוקים שהופיעו במכתב לתמיכה במסמך.

אני בטוח שבינתיים אספיק לקבל תגובות תומכות, אך גם תגובות נזעמות מצד חברי הפ"י שחתמו על העצומה של איגוד הפסיכולוגים הקליניים נגד המסמך. הרי, מי

